

Franckesche Stiftungen zu Halle

Paraenesis De Pietate ac Disciplina Cum Literarum Studio In Scholis Hoc Tempore Praecipue Excolenda Tuendaque, Juvante Deo, Ad Nobilissimos Consules ...

Meurer, Johann Christoph

Standaliae, [1712?]

VD18 90820746

Abschnitt

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-202410



A. eu προοιμ.

SCHOLAS seminaria Ecclesiae, plantaria Reipublicae & Oeconomiae viridariae esse, communis ac recepta sententia est. Ex illarum inde fati sive salutem omnium, sive noxam publicam, pullulare in confesso fuerit. Illarum igitur unaquaeque recte si colatur, vineae pulchrae ac palmitibus decorae, VITISque *instar eximia, quae putatur ac curatur solite, bonas producet propagines & flagella fructifera, quae multos botros feret & uvarum fecunditas ramorum magnitudinem coequabit,* ut HIERONYMUS ad Hos. C. X, 1. ubi LXX. *ἐουληματῶσαι,* quod in fonte *Gephen Beker* commentatur: qualis ISRAEL ante turpissimum in idololatriam lapsus fuerat; Sin negligatur, aut non recte colatur, ac putetur, *in flagella frondesque luxuriabit, & humorem, quem debuerat in vina mutare, vana frondium & foliorum ambitione disperget,* ut IDEM: qualis certe Gens ISRAEL fuit refractaria, suis vitiis luxurians, vere conversa in vitem *ὁλομανῶσαν,* ut SYMMACHUS eodem loco habet, sylvestrem genium induens. Equo mala succrescere plurima necesse est. Cultura enim disciplinae ac pietatis si desit, VITIS SCHOLASTICA, aut evanidum, aut nullum, fructum, praeter pampinos, sarmenta inutilia & labruscas, quae uvae quidem similitudinem habent, sed amaro gustu vescentium ora torquent, habebit, imò in spinetum merum degenerabit.

Ad Culturam vero DUO maxime MOMENTA spectant, ut nimirum non SCIENTIAE tantummodo, verum etiam CONSCIENTIAE habeatur ratio: mens scilicet instruenda primum

mum DEI, * sui ipsius, ** rerumque necessariarum cognitio-
 ne, linguarum sacrarum aliarumque subsidaria opera, in
 verna mox ætatis specie, imbuenda, amorque divinarum
 solidarumque literarum ita instillandus, ut mox &
 interiores animi motus &, quæ foras prodeunt, πρᾶξις ad
 regulam sancti justique decoris σπουδῶς componantur, deter-
 sis expulsisque pravorum morum quisquiliis, ne in infelix
 vepretum distortumque arundinetum puerilis, mox teneritudo
 ac juvenilis ardor in luxuriam vitiorum desinat, sed molli
 flexu, dum adhuc licet, ad virtutem componatur, resectaque
 luxurie ad doctrinam arduam, vanitate devitata, inflamme-
 tur, quo fructus maturior ætas verè viriles, h. e. sapiente ho-
 mine dignos, proferat, senectutem lenituros, si quæ obtigerit,
 ac omnia, quibus non caret infelix hæc vita, adversa, quin
 ipsam denique mortem, superaturos, beatamque immortalita-
 tem amplexuros. Felicem Ecclesiam, quæ istos ex sana VI-
 TE SCHOLASTICA palmites suo deinceps ministerio inse-
 rere, beatam Rempubicam omnem, quæ in omni ordinum
 genere istis ex botris succum suavem exprimere inque suos
 usus vertere, eosque multiplices ac varios, potest!

Omnia namque Scholæ debentur commoda sanctæ,

Nascitur eque Scholæ tota salute salus!

Sed eheu! contrā quam infesta ac infausta omnia sunt in Cho-
 ro, Foro, Thoro, si Schola aut desit, aut negligatur, aut ipsa
 degeneret, non jam officina Spiritus sancti, & scientiarum
 ac ipsius pietatis Palæstra, sed Satanæ ergastulum, impietatis
 Theatrum, nequitiarum omnium stabulum, quin barathrum,

A 2

quod

* DEUM autem ii norunt, CTRILLO auctore, qui de EO recte sen-
 tiunt, & divinæ ejus voluntati obsequuntur.

** vid. G. I. VOSSI Elegantiſſimus libellus de cognitione ſui. 559

quod DEUS averuncet! scilicet contempta pietate ac vel solo nomine suspecta, neglecto nervo salutis scholasticæ, quin publicæ omnis, disciplina nim: justa ac decenti, omnia corruere, velut remota basi ædes, primo ruinam minata, mox concidunt, necesse est, Regnabit deinceps impietas impune ac licentia per-rupto Legum obice, imò aggere, exundabit. Scite ac ad rem LACTANTIUS L. V C. VIII. *Hinc omnia mala quotidie ingraves-
cunt, quia Deus hujus mundi Effector & Gubernator derelictus est,
& concepta sunt, contra quam fas est, impie Religiones,* imò apud pluri-
mos evanuit omnis religionis ac disciplinæ amor. Agno-
vit suo modo id M. FURIUS CAMILLUS apud Livium, ex-
perientia teste: OMNIA PROSPERE EVENISSE DEOS COLENTIBUS,
ADVERSA SPERNENTIBUS. *DI multa neglecti dedere Hesperia mala
luctuose!* Quæ mala, ut, sive eminus vitentur, sive cominus
averruncantur, legum repagula proterviæ nequitiaque
obducenda & disciplinæ constantis quasi cataractæ firman-
dæ, ne omni impetu ingruant pravæ notæ exempla: *Non
enim potest vehementi malo, nisi æque vehemens auxilium succurrere,*
L. II. C. XI. docente CELSO, Medico. Eadem in animorum
morumque medicina servanda ac imitanda sunt. Nec vero
oscitanter hic ac cum neglectu quodam res ista agenda est, &
minus serio, ne, vel alia sub specie, malorum omne genus,

---Veluti tabes tacitis concepta medullis,

Intra membra furens hiris latrantibus errat,
totum corpus conficiat ac enecet, oscitantibus Medicis mo-
rumque Magistris, quos severos fanosque, non plagosos & mœ-
rosos Orbilios, esse volumus. *Securitas ac indulgentia nimia
mater ruina proxima, quam vigil Legum (quæ serperastrorum instar
pueris in geniculis alligande sunt, si consuetudine male ambulandi vari
facti fuerint, aut compernes, ut eorum depravata corrigant crura juxta*
[VARRONEM] Legum, inquam, custodia, amore paterno
tem-

temperanda, avertere vel sola potest. VITIS cæde ac incisione fit fecundior; hinc SCHOLASTICA VITIS diligenter putanda, luxuries excindenda, ne omnigenis pullulet vitiorum ramusculis, sed fanos referat botros labori vinitorum sollicito sua suavitate ac salubritate respondentes. Quodsi igitur

Gloria vera patri natorum est fama decusque, accinente GREGORIO NAZIANZENO in carmine ad NICOBUL. *Patrem* XLIX. ac

Μακάριον ἐστὶν οὖν εὐτακτον τέλει,

Felicitas est, probos habere liberos;

quanta ea erit SCHOLARUM gloria ac decus, alumnos & nutricos habere frugi virtutisque veræ studiosos, virtutis, inquam, ac morum sanctiorum elegantiorumque æmulos. Nam

-- Didicisse fideliter artes,

Emollit mores, nec finit esse feros!

Vere Poëta, etsi paganus, ac recte cecinit. Et profecto honesti decorique cultor adolescens est probis omnibus

Nobilior pomis, matura dulcior uva.

Contra *ut* opprobrium parentum filii maligni, Sapientissimo Regum SOLOMONE teste, Prov. C. X, 1. C. XV, 20. nec non C. XVII, 25. subinde optantium: *ut*, si fuisset in fatis, *nutrix* eos *pollinctori tradidisset* veteri verbo; ac:

Certe, ego si nunquam peperissem, lætior essem,

Infelix fructus, publica damna, tuli!

Genitrix mali nati exclamet; *ita* omnino *Scholarum* probra ac, quod de Catilinæ Sociis Cicero, perniciosæ sentina Reipublicæ sūt improbi, maleque nati ac educati sinistre, adolescentes, salutis publicæ sufflamina, suæ flagella. *Onagris*, similes, quod & stupidi ac asinini ingenii, & superbi jugique impatientes, & licentiose vagantes, donec præda fiant Leoni infernali, & libidine furentes rudentesque insanum in modum, quæ onagrorum virtu-

tes sunt, propriae omnino protervis ejusdem notæ hominibus;
Quorum alii in pejus adeo proficiunt, ut, monitoribus asperi,
omnem disciplinam atque *ἐπαγόρευσις* respuant, ceu *Pistoclerus*
ille *Plautinus* Act. I. scena II. in *Bachid*: de quo genere illud
PROSPERI *de Ingrat.* usurpes:

Quid mirum, rabido si corde phreneticus æger

Morbum amat, & pellit medicum?

Sed quis sentina ista diutius occupari se sinat? Everrendam
igitur aliis relinquimus. Quanta vero indicta sit Scholarum
& Doctoribus & Patronis & Ephoris necessitas, ut prospiciant,
quò pietatem cum linguis artibusque, quas vocant, liberalibus
ac humanioribus literis omnibus recte colant, & justa disciplina
regantur pueri ac adolescentes, nemo negare ausit mentis Chri-
stianæ homo, aut cuicunque etiam sani adhuc aliquid salis lævæ
sub parte mamillæ; cum uti mala, ita bona Scholarum omnia
redundent in Rem omnem publicam, sacram pariter ac Civi-
lem, in ædes, fora, sacraria, Curiam, & præterea non in imas
tantum casulas, sed & summa turrium arciumque ac aularum
denique fastigia. Quæ omnia sancta, salva, quis sanus non velit
& illibata? Absque disciplinæ vero & vigore & exercitio æquo
qui ista servari posse contendat, ac meliora serenioraque, post
hæc pessima & nubila, sperare ausit tempora, is *Poma fugacia*
cum TANTALO *captat*.

A peste igitur morum omni cohibenda est ætas tenerior,
ac sanctis præceptis exemplisque doctrinarum ac morum
contra venena mundi & sæculi maxime hujus, quod NEC VITIA
SUA, NEQUE REMEDIA PATI POTEST, munienda: Nam

Quo semel est imbuta recens, servabit odorem

Testa diu;

*Nihil magis ergo, iterum moneo cum SENECA, præstandum est,
quam, ne pecorum ritu sequamur antecedentium (pravorum) gre-*

gem

gem pergentes, non qua eundum est, sed qua itur. de Beat. Vit.
C. I. idque ut faciant nobiscum, pueri ac juvenes, urgendi,
excitandi monitorum stimulis & exemplorum quasi aculeis
sunt; non aliter ergo eos formemus atque instruamus, ac Præ-
ceptores, qui ὑπογραμμὸν, præscriptum vivumque exemplum,
cui γράμματις scribingendi imperitis, ductis lineis, præ-
ponunt. Quintil. L. I. C. I. Maxima exemplorum vis est in
omne genus; etsi verum sit, quod SALVIANUS L. VII.
De Gubernatione DEI differit: - pessimum - in hoc negotio est, quod
libentius omnia deteriora (homines) sectantur; faciliusque mala in-
stitutio bonos damnat, quam bona malos emendat. Væ! igitur Sospi-
tator ipse O. M. inclamat semel iterumque ac gravissime de-
nunciat τῷ σκανδαλίζοντι ἐν αὐτῶν μικρῶν τέλει, Matth. C. XIX, 6, 7.

Quam sancte proinde cum his publicæ rei organis, cum
Ecclesiæ semine, cum Spe posteritatis tenera, adolescentiam
volo, versandum vivendumque sit, omnes intelligitis; Ut, ne

Cæcus forte ducem cæcum si nactus oberret,
Incidat in foveam pariter demersus uterque;
& - - - nisi doctrinæ jungatur vita fidei,

Majores pariat conjuncta scientia poenas;
canente ALCIMO AVITO.

Nec dubito vero, quemque inter Nos, sui quod est muneris, actus
esse, juvante DEO, serio ac sollicita cum cura. Neque ta-
men satis moneri dicere potest, quod semper ut fiat ac vigeat,
necessè est. Nec, quæ mala inter nos aut gliscant, aut ju-
ventutem nostram lædant ac corrumpant, publice jam tan-
go, nec ulcera fricabo, sed ista μόλα, seu linteola velut, quæ infē-
rantur vulneribus, ut putridas carnes comedant ac extrahant puru-
lentas, (cum HIERONYMO loquor in Hos. C. VI. v. 1.)
tantum jam adhibuisse sufficiat, ut omnes agnoscatis, DI-
SCIPLINAM esse Scholarum custodem, ut PIETAS *** est
anima & LITERÆ ipsæ summa sunt; quibus aut ablati, aut

divulsis, aut una illarum vel neglecta, vel plane ejecta, salutem exulare Schola, Republica omni, sacra, civili, quin & priva re. Tanti est pietatem Scholis illibatam, literas ac artes ingenuas fartas ac tectas, nec non disciplinam denique salvam præstare atque tueri. DEUM jam nunc supplice voto ac precibus ardentissimis obtestor, ut Nobis Vobisque SCHOLAM, PUBLICÆ SALUTIS Cimelium, Vos SCHOLÆ PRÆSIDIUM PERENNE esse æternum velit, jubeat!

DIXI.

*** *Ad probos enim & pietatis cultu instructos discipulos res omnis ac summa propemodum Scholarum radit, horum animis per diviniores literas perpurgatis, & moribus honestis atque ad disciplinam Christianam compositis, stat omnis ac cadit. Scholarum magnitudo, non numero constat, aut licentia, non frequentia hospitiorum, Fautorum beneficentia, aut privilegiis atque commoditatibus aliis, quibus plerumque amplitudo ac flos Gymnasiorum censetur. REMOTA ENIM PIETATE & SANCTITATE VITÆ, malo EGO SCHOLAM DESOLATAM, QUAM DISSOLUTAM, quod gravissimum profecto judicium magnus aliquis Cæsar Augusto calculo suo confirmavit. Quæ verba ex oratione Aufpicali Cl. Viri, Jo. SCHULZII, Rectoris Gymnasii Budiffini, de magnificentia Scholarum in pietate quesita & inventa p. 27. subito in manus veniente, omnino cedro digna huc adponere placuit. Conf. B. D. C. KORHOLTI Theologische zu beförderung der Gottseligkeit ausgefertigte Tractætlein: Vorschlag / wie etwa die Sache anzugreifen seyn möchte / da man dem in Evangelischer Kirchen bisher eingerissenen ärgerlichen Leben und Wandel vermittlest Göttlicher Verleihung abzuheffen / mit Ernst resolviren wolte.*

p. 50, f. Num. XXII.

